

2023-2024 İnsani Gelişme Raporu

Tıkanıklığı aşmak: Kutuplaşmış bir dünyada iş birliğini yeniden şekillendirmek

Sıkça Sorulan Sorular

Yeni raporun ana bulguları nelerdir? Bu bulgular neden önemlidir?

Daha önce benzeri görülmemiş iki yıllık bir düşüşün ardından, 2023 küresel İnsani Gelişme Endeksi ortalama tahmini rekor bir seviyeye ulaştı. Ancak dünya genelindeki halkların hissiyatı pek de sevindirici değil çünkü artan kutuplaşma, popülizm, yerlilik, dışlama ve çatışmalara tanık oluyoruz. Yeni İnsani Gelişme Raporu bu paradoksu analiz ediyor.

Kutuplaşma, insanların ve ülkelerin birbirleriyle ilişki kurmasında artık önemli bir rol oynuyor. Kutuplaşma ile ilgili kamusal söylemin büyük bir kısmı, bireysel bir liderin toplumdaki fikir ayrılıklarını kışkırtma konusunda oynayabileceği role odaklanırken, bu yılki İnsani Gelişme Raporu toplumların kutuplaşma karşısında neden kırılma olduğunu inceliyor. Eşitsizlik, kurumlara güvenmeme ve insan eylemliliği açığının; bireyler, gruplar ve ülkeler arasında etkili iş birliklerini engelleyen kutuplaşma koşullarının oluşturulmasına katkıda bulunduğunu tespit ettik.

Rapor, uluslararası toplumun ortak küresel zorluklar ile ilgili birlikte hareket edememesinin dünya genelinde artan kutuplaşma, güvensizlik ve çatışmanın hem nedeni hem de sonucu olduğunu savunuyor.

Bu yılki raporun geçen yılki rapordan farkı nedir?

2023-2024 İGR, Antroposen'deki eşitsizlikler ve tehlikeli gezegensel değişimler, dijital teknolojiler dahil olmak üzere kapsamlı toplumsal dönüşüm arayışları ve yaygın, yoğunlaşan kutuplaşma olmak üzere üç değişken ve etkileşimli belirsizlik katmanı ile ortaya çıkan bir "belirsizlik karmaşası"nı tanımladığımız son raporun bulguları üzerine inşa edildi.

2023-2024 İGR, belirsizlik katmanlarından biri olan kutuplaşmayı derinlemesine inceleyip, ortak küresel zorlukları ele almak için kolektif eylemin nasıl harekete geçirilebileceğini araştırıyor.

2022 İGE ile 2023 İGE tahminleri arasındaki fark nedir?

Bu yılki rapor, 2022 yılındaki İGE'ye ek olarak, ilk kez 2022 İGE'ye dayanan mevcut yıl (2023) tahminlerini de içeriyor.

2023 tahminleri yalnızca küresel bir İGE ortalaması ve bölgesel ortalamalar sunuyor. Ülkeler için münferit 2023 tahminleri henüz kamuya açık değil.

Otuz yıl sonra, İGE hala gerçekçi mi?

İGE, ekonomik büyümenin yanı sıra, insanların ve yetkinliklerinin, bir ülkenin gelişmesini ölçümünde

belirleyici kriter olması gerektiğini vurgulamak için oluşturulmuştu. Bu, özellikle Antroposen’de gezegensel sınırları zorladığımız şu günlerde her zamankinden daha çok gerçekçi.

İGE, insanların özgürlüklerini ve fırsatlarını genişletme ve refahlarını artırma süreci olarak insani gelişme kavramını yaratan ekonomistler Mahbub Ul Haq ve Nobel Ödüllü Amartya Sen’in araştırmalarına dayanan köklü bir endekstir.

Endeks, insani gelişme için temel göstergeler olan yaşam beklentisi, öğrenim süresi ve kişi başına geliri kapsıyor.

Artan eşitsizlikten neden endişe duymalısınız? Dünya her zaman eşitsiz olmadı mı?

Yeni İGR, ülke grupları arasındaki eşitsizliğin otuz yıllık düşüş eğiliminin ardından yeniden arttığına dair uyarıda bulunuyor. Bu olgu, iklimde ciddi bozulmalar, çatışmalar ve ekonomik durgunlaşma yaşadığımız dönemlerde gerçekleşiyor. Artan eşitsizlik, giderek tırmanan ve hepimizi etkileyen bu krizler ile ilgili kolektif eyleme geçmememiz halinde durumumuzu daha da kötüleştirebilir.

Rapor, uluslararası iş birliğine yönelik yöntemlerimizin iyileştirilmesi çağrısında bulunuyor. Ortak geleceğimizi güvence altına almak amacıyla kutuplaşmanın ele alınması ve insanların kendi yaşamları üzerinde daha fazla kontrole sahibi olduklarını düşünecek şekilde güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koyuyor.

“Küresel olarak birbirine bağımlı bir dünya” ifadesi ile neyi kastediyorsunuz? Ve yanlış yönetilen karşılıklı bağımlılıklar nelerdir?

Küresel olarak birbirine bağlı toplumlarda yaşayan insan sayısı giderek artıyor. Rapor, ülkeler arasındaki karşılıklı bağımlılığın yeniden yapılandırıldığını, ancak yüksek kalmaya devam ettiğini hatta bazı açılardan arttığını ortaya koyuyor. Uluslararası mal ticareti ve sermaye akışları istikrara kavuşmuş ve hatta azalmış olmakla birlikte, bugün dünyadaki hiçbir bölge tam olarak kendi kendine yeterli değil. Dünyadaki tüm bölgeler, ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlerin en az yüzde 25’ini ithal ettiğinden diğer bölgelere bağımlı.

Karşılıklı bağımlılığın artmasına iki faktör neden oluyor. Birinci faktör, dijital teknolojilerin kolaylaştırdığı maddi olmayan varlıklarda (hizmetler, veriler ve fikri mülkiyet gibi) ülkeler arasındaki akışların artması. İkinci faktör ise, Antroposen’deki tehlikeli gezegensel değişimler (iklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı, küresel salgınlar) ile ilişkili olan karşılıklı bağımlılık. Sınır politikaları ticareti ve sermaye akışını durdurabiliyor veya yavaşlatabiliyor olsa bile, kalıcı olan bu yeni tür karşılıklı bağımlılıklar karşısında daha az hatta tamamen etkisiz.

Rapor, bu tür karşılıklı bağımlılıklar yanlış yönetildiğinde insani gelişmenin zarar göreceğini ortaya koyuyor. Küresel finansal kriz veya Covid-19 küresel salgını gibi karşılıklı bağımlılıkların yanlış yönetilmesi, insani gelişmenin toplu olarak azalmasına ve insani gelişme konusunda daha derin eşitsizliklere yol açtı.

“Demokrasi paradoksu” nedir?

Küresel nüfusun yüzde 90'ının demokratik sistem idealini desteklemesine rağmen küresel nüfusun yarısından fazlasının otoriter eğilimleri olan liderler hakkında olumlu düşünceye sahip olması paradokstur.

Bu bulgu, nüfusun çoğunluğunun mevcut kurumlar ve sistemlerden memnun olmadığını ve toplumların ve ekonomilerin yönetilme biçimlerinde değişiklik arzu ettiğini ortaya koyuyor.

Popülizm, yanlış bilgilendirme ve nefret söylemi, değişim talebine yanıt vermeye çalışıyor.

Kutuplaşma nedir ve neden kötüdür? İnsanlar politika ve zevkler konusunda her zaman anlaşmazlık yaşamıyor mu?

Kutuplaşma, politika ve zevkler ile ilgili anlaşmazlıklardan farklıdır. Kutuplaşma, fikir ayrılıklarının ötesine geçerek, insanları tek bir grup kimliği veya siyasi pozisyonla tanımlanan farklı gruplara ayırır ve bununla birlikte farklı görüşlere sahip olanlara karşı düşmanlık besler. Fikir ayrılıklarını “bize karşı onlar” tutumuna indirger.

Çeşitli kutuplaşma kavramları mevcut. Örneğin “siyasi kutuplaşma”, vatandaşların değerler ve siyasi inançlara dayanan ve farklı değerler ve siyasi inançlara sahip vatandaşlar ile aralarındaki uçurumu artıran ideolojik olarak yerleşik pozisyonlar ile ilgili.

“Duygusal kutuplaşma”, insanların kendi grupları hakkında olumlu, diğer gruplar hakkında olumsuz düşünceleri durumunda ortaya çıkıyor. Bu durum genellikle hoşgörüsüzlüğe, uzlaşma ve müzakereden kaçınmaya dönüşüyor ve siyasi tikanıklığa yol açıyor.

Günümüzde duygusal kutuplaşma dünya genelinde yaygın durumda ve her geçen gün artıyor. Bu durum, ortak küresel zorlukları nasıl ele alacağımızı şekillendiren ulusal ve uluslararası politikaları etkiliyor.

Yanlış algılar nelerdir, neden önemlidirler ve bunları nasıl düzeltiriz?

Yanlış algılar, başkaları ve onların dünya ile ilgili görüşleri hakkındaki yanlış veya önyargılı inançlardır. İnsanlar karar verirken veya fikir oluştururken başkalarından etkilendiğinden bu önemli bir durum. Kolektif eylem söz konusu olduğunda, diğer insanların belirli bir konu hakkında ne düşündüklerine dair inançlarımız çok önemli.

Örneğin, yakın zamanda yapılan küresel bir araştırma, küresel nüfusun neredeyse yüzde 70'inin iklim eylemini desteklemek için gelirleri ile katkıda bulunmaya istekli olduğunu, ancak nüfusun yalnızca yüzde 43'ünün başkalarının da aynı şekilde düşündüğü algısına sahip olduğunu tespit etmiştir. Bu durum, iklim eylemine yönelik halk desteğini hafife alan ve kolektif eylemi engelleyebilecek “hatalı bir sosyal gerçeklik” teşkil ediyor.

Yanlış algıların düzeltilmesi, siyasi uçurumlar arasında köprü kurulmasına yardımcı olabilir ve ortak zorluklar ile ilgili kolektif eylemi teşvik edebilir. Rapor, bilgi temelli müdahalelerin (örneğin hikaye anlatımı ve kısa betimlemeler vasıtasıyla bilgi paylaşımı) uçurumlar arasında köprü kurulmasına ve yanlış

algıların düzeltilmesine yardımcı olabileceğini öne sürüyor.

İnsan eylemliliği nedir ve insan eylemliliği açıkları nelerdir?

İnsan eylemliliği, insanların taahhütleri, belirledikleri hedefleri ve değerleri temelinde hareket etme ve etki elde etme kabiliyetidir. Yaşamları üzerinde kontrol sahibi olduğunu düşündüğünü bildiren nüfusun oranı ve siyasi sistemde seslerinin duyulduğunu düşündüğünü bildiren nüfusun oranı olmak üzere iki gösterge ile temsil ediliyor.

Raporda, dünya genelinde her 10 kişiden beşinin hayatları üzerinde kontrol sahibi olduklarını düşünmedikleri ve her 10 kişiden yedisinin siyasi sistemde seslerinin duyulduğunu düşünmedikleri üzülen ortaya koyuluyor. Algılanan insan eylemliliğindeki eksiklikler, insan eylemliliği açıklarını oluşturuyor.

İnsan eylemliliği açıklarının daraltılmasına yardımcı olmak için kurumların şunları yapması gerekiyor:

Daha fazla **insan merkezli** olmak: İnsani gelişme ve insani güvenlik açısından nihai hedefler belirleyerek ve insanların ve gezegenin karşılıklı bağımlılığını kabul ederek,

Daha fazla **kişi tarafından sahiplenilmek**: Kolektif hedefler belirleme yetkisinin, bu hedefleri takip etme sorumluluğunun ve elde edilen sonuçların adil bir şekilde dağıtımını vasıtasıyla. Ortak sahiplenilme, kolektif başarıların ve iş birlikçi davranışların değerini artıran sosyal normların oluşturulmasına öncelik verir,

Daha fazla **Geleceğe odaklanmak**: Birlikte çalışırsak neleri şekillendirebileceğimize ve yaratabileceğimize odaklanarak ve müzakere ve anlaşma alanını genişleterek.

Küresel kamu malları (KKM) nedir?

Kamu malları, herkesin kullanımına açık olan (“dışlanamaz”) ve başkalarına sağladıkları faydaları azaltmadan herkes tarafından yararlanılabilen (“rekabet olmadan tüketilen”) kaynaklar. Kamu mallarının kapsamı yerel, ulusal veya iklim değişikliği etkilerinin azaltılması gibi küresel olabilir.

Küresel kamu malları, hangi ülkede yaşadıklarından bağımsız olarak herkese fayda sağlayan “mallar” olarak düşünülebilir. Buna iklim değişikliği etkilerinin azaltılması, barışın tesis edilmesi, hastalıkların ortadan kaldırılması veya küresel finansal piyasalarda istikrarın sağlanması gibi konular dahil. Farklı “tür” küresel kamu malları mevcut:

- En İyi Girişime Sahip KKM’ler: Tedarik düzeyi en çok katkıda bulunan ülke tarafından belirlenir. Örneğin, yeni bir aşının keşfedilmesine yol açan bilimsel bir buluşun, yalnızca, bunun gerçekleştirilmesi konusunda en büyük kapasiteye sahip olan ve en çok ilgi duyan ülke veya ülkelerde geliştirilmesi gerekiyor
- Toplam KKM’ler: Bu ürünler münferit katkıların veya eylemlerin toplamından elde edilir. Örneğin, küresel iklim değişikliği etkilerinin azaltılması, münferit ülkelerin emisyon azaltma çabalarının toplamı
- En Zayıf Halka KKM’leri - Tedarik düzeyi “en zayıf halka, yani en az katkıda bulunan ülke tarafından belirlenir (örneğin, Covid-19 küresel salgını sırasında duyduğumuz gibi, bulaşıcı hastalık kontrolünde virüs her yerde kontrol edilmediği sürece her yerde risk altındayız).

Bu raporda KKM ile ilgili yeni neler var?

Rapor, sınır ötesi bağlantıların yeniden şekillendiği bir dünyada iş birliğini yeniden şekillendirmemiz gerektiğini savunuyor. Mevcut gerçekliğimizi görmek için küresel kamu malları merceğinin kullanılması, uluslararası güvenlik ve yanlış bilgilendirme gibi birbirinden farklı görünen konularda ortak kalıplar bularak karmaşıklığı azaltabilir.

İklim, finans, dijital ve doğa konularında kolektif hareket etmek, özellikle çok taraflılık perspektifinden bakıldığında, tek bir şey yapmaya (küresel kamu mallarının tedarikini geliştirme) yönelik çaba olarak görülebilir.

Rapor, KKM'leri Antroposen ve dijital devrimin 21. yüzyıldaki zorluklarına yanıt veren gezegensel ve dijital kamu mallarını içerecek şekilde genişletiyor. Küresel kamu malları için bir 21. yüzyıl mimarisi oluşturmamız gerektiğini savunuyor. Uluslararası iş birliğine yönelik üçüncü bir yöntem işlevi görecek ve daha yoksul ülkelere odaklanan kalkınma yardımı ile acil durumlara odaklanan insani yardımı tamamlayacak.

Küresel kamu mallarına odaklanmamız kalkınma yardımlarından uzaklaşmamıza neden olur mu?

Küresel kamu mallarına odaklanmak, geleneksel kalkınma yardımlarının yerini almak ya da onlarla rekabet etmek yerine onları tamamlayan üçüncü bir yöntem ekliyor. Finansman çeşitli şekillerde sağlanabilir. Örneğin, daha yoksul bir ülkede yapılan bir yatırımın bir kısmının küresel fayda sağladığı durumda, buna karşılık gelen finansman (veya teknoloji transferi), kimin yararlandığı (dünyanın geri kalanı) ve kimin ödediği (dünyanın geri kalanı) arasında uyumu sağlamak üzere imtiyazlı olma eğiliminde olmalı. Her ülkenin söz sahibi olma ve katkıda bulunma şansı olacak. Dolayısıyla, bu üçüncü yöntem doğası itibarıyla çok taraflı olacak.

Küresel kamu mallarını finanse etmeye yönelik para nereden gelecek?

Küresel kamu malları, geleneksel kalkınma yardımlarının yerine geçmek ya da onlarla rakip olmak yerine onların tamamlayıcısı olarak ilave finansman gerektirecek. Finansman çeşitli şekillerde olabilir ve yeni araçlar gerektirebilir. Örneğin, yoksul ülkelerin, iklim değişikliği durumunda olduğu gibi, ortaya çıkmasında çok az paya sahip olan krizler ile başa çıkmalarına yardımcı olmak için kredi anlaşmalarına, özellikle de şarta bağlı borçlanma araçlarına otomatik tetikleyiciler yerleştirilebilir. Böylece, belirsiz bir dünyada özel finansmanı harekete geçirebilecek ve bu ülkelere çekebilecek daha öngörülebilir koşullar oluşur.

Rapor, küresel kamu mallarının amacının en yoksul ülkeleri veya insani ihtiyaçları olan nüfusları desteklemenin ötesinde ortak küresel hedeflere ulaşmak olması nedeniyle, resmi kalkınma yardımının (ODA) dışında yeni kaynaklara ihtiyaç olduğunu savunuyor.